

10η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Η σημασία της ιστορίας και η διδασκαλία της στο σημερινό σχολείο

A. ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κείμενο 1. Πέτρος Πιζάνιας, Χρόνοι των ανθρώπων

Κείμενο 2. Ελένη Ζάνου, Κτίζοντας δεξιότητες ζωής μέσα από τη διδασκαλία συγκρουσιακών γεγονότων

Κείμενο 3. Άθως Δημουλάς, Απώλειες

B. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

1. **Συνοχή και συνεκτικότητα:**

Εφαρμογές - Ασκήσεις

2. **Παραγωγή Λόγου:** από τη διαγώνια ανάγνωση στην ουσιαστική κατανόηση των ερωτημάτων

A. ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κείμενο 1. Πέτρος Πιζάνιας, Χρόνοι των ανθρώπων

Ο Πέτρος Θ. Πιζάνιας είναι Έλληνας ιστορικός, ομότιμος καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Το κείμενο είναι απόσπασμα από την εισαγωγή του βιβλίου του Χρόνοι των ανθρώπων – Θεωρήσεις για την Ιστορία, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2002.

Η υλική και ρεαλιστική πραγματικότητα της ιστορίας είναι στην ευρεία σημασία της η κοινωνική και ατομική ανθρώπινη μορφή. Συγκεκριμένα η ιστορία ασχολείται με τα ανθρώπινα σύνολα και τα άτομα διαχρονικά. Από την πραγματικότητα της προκύπτει ότι η ιστορία, ως αναλυτική επιστήμη ή ως αφήγηση, αφορά μεγάλο αριθμό ανθρώπων, στην πραγματικότητα όλους τους ανθρώπους. Και όπως η πολιτική, έτσι κι η ιστορία αφορά ακόμη και αυτούς που δεν ενδιαφέρονται καθόλου για αυτή, δεν έχουν ποτέ στη ζωή τους ασχοληθεί μαζί της.

Και ο λόγος που κάνει την ιστορία να αφορά πολλούς ανθρώπους είναι ότι συντάσσει, στην πραγματικότητα κυριολεκτικά κατασκευάζει, το χρόνο των κοινωνιών, ακριβέστερα τον ιστορικό χρόνο. Ζώντας με τις εν γένει κοινωνικές και τις ιδιαίτερες συλλογικές και ατομικές διαφορές και τις ομοιότητες των ανθρώπων στο εκάστοτε παρόν, η ιστορία νομιμοποιεί ένα γενικό και ταυτοχρόνως ενιαίο παρελθόν για όλους, και ένα διαφοροποιημένο για τον καθένα, όμως ενιαίο για όλους παρόν. Δηλαδή η ιστορία συμβάλλει σημαντικά στη δημιουργία της αίσθησης «του ανήκειν» σε ένα μεγάλο ή μικρότερο σύνολο. Το μέλλον, που όπως γνωρίζουμε δεν υπάρχει, αφού δεν έχει συντελεστεί, διαμορφώνεται ως αίσθηση προοπτικής του χρόνου ακριβώς επειδή το διαβεβαιώνει το παρελθόν έτσι όπως το αντιλαμβανόμαστε κάθε φορά: εμπειρικοβιωματικά με την προσωπική πρόσληψη για παράδειγμα των γενεών που διαμορφώνει ο καθένας από την οικογένειά του, ή ακόμη μέσα από μύθους ή αφηγήσεις ή την ιστορία, βιβλία, μαθήματα κ.λπ.

Στο επίπεδο των ατομικών υποκειμένων μπορούμε να υποθέσουμε ότι ιστορία συμβάλλει – σε άγνωστο όμως βαθμό – στην ίδια τη διαδικασία σύστασης των βιολογικών ατόμων σε κοινωνικά πρόσωπα και ιδίως στην αναπαραγωγή της ζωής εν κοινωνία. Συγκεκριμένα, φαίνεται ότι συμβάλλει στην στοιχειοθέτηση της κοινωνικοποίησης θεμελιώνοντας την με ύλη από το παρελθόν: π.χ. αναπαραστάσεις, επεισόδια, συμβάντα, γεγονότα, πρόσωπα, αφηγήσεις, που λειτουργούν στο εκάστοτε παρόν ως στοιχεία του ιστορικού χρόνου, της διάρκειας των ανθρώπων. Πρόκειται για τη διαδικασία εκείνη που στο βρέφος κι, ακριβέστερα, στον ψυχισμό του, πραγματοποιείται από τους πλησιέστερους άλλους η διάπλαση, δηλαδή η βαθμιαία μετατροπή του σε ιδιαίτερο κοινωνικό άτομο για να εξελιχθεί σε μέρος μιας κοινωνίας μέσω των ποικίλων κοινωνικών ιδιοτήτων του. «Το άτομο [...] είναι δημιουργία και θεσμός της κοινωνίας» τονίζει ο Κορνήλιος Καστοριάδης. Και με αυτή την έννοια φέρει τουλάχιστον δυνάμει εντός του τους κοινωνικούς θεσμούς, μεταξύ των οποίων τον θεμελιώδη της ιστορίας και του χρόνου.

Έτσι, λοιπόν, θα καταλήγαμε στο πολύ γνωστό ότι οι άνθρωποι και οι κάθε είδους δημιουργίες τους είναι προϊόντα ιστορικά. Από αυτό αναδεικνύεται η σημασία που έχει ιστορία για όλους τους ανθρώπους, είτε τους ενδιαφέρει είτε όχι.

Κείμενο 2. Ελένη Ζάνου, Κτίζοντας δεξιότητες ζωής μέσα από τη διδασκαλία συγκρουσιακών γεγονότων

Η Ελένη Ζάνου εργάζεται ως φιλόλογος σε δημόσιο σχολείο της Κύπρου. Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο ακαδημαϊκό περιοδικό Public History Weekly (<https://public-history-weekly.degruyter.com/9-2021-4/cyprus-controversial-school-history/>), στο οποίο δημοσιεύονται άρθρα που αξιολογούνται από ομοτίμους και το οποίο απευθύνεται σε ένα ευρύτερο κοινό με στόχο τη διάδοση της ακαδημαϊκής έρευνας και συζητήσεων για όλες τις πτυχές της δημόσιας ιστορίας

Διδάχτηκα την ιστορία στο σχολείο ως ένα βαρετό μάθημα στείρας απομνημόνευσης γεγονότων και αιτιών. Ως αποτέλεσμα, για να μάθω ιστορία, στράφηκα έξω από την τάξη. Ιστορία έμαθα από εξωσχολικούς παράγοντες, ιστορικά άρθρα, μνημεία και ξεναγήσεις. Επίσης από αφηγήσεις όσων έζησαν τα γεγονότα από το οικογενειακό μου περιβάλλον (όπως πρόσφυγες, εγκλωβισμένους συγγενείς στην Καρπασία¹, και τα γεγονότα σχετικά με τον αγνοούμενο θείο μου του οποίου τα οστά βρέθηκαν σε ομαδικό τάφο) αλλά και το ευρύτερο περιβάλλον (είμαι μέλος σε διάφορα οργανωμένα δικοινοτικά σύνολα). Όταν άρχισα να διδάσκω ιστορία επομένως, ο πρώτος μου στόχος ήταν να εμπνεύσω τους μαθητές να ενδιαφερθούν για την ιστορία πέρα από το σχολικό βιβλίο.

Δεν θεωρώ ότι παίρνω κάποιο ρίσκο ή ότι ο τρόπος που διδάσκω το μάθημα της ιστορίας είναι ριζοσπαστικός. Κι αυτό, γιατί απλώς διδάσκω χωρίς προπαγάνδα και με σκοπό να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι μελετάμε τα γεγονότα για να κατανοήσουμε το συγκεκριμένο της τότε εποχής, ώστε να προχωρήσουμε στο παρόν και στο μέλλον χωρίς μισαλλοδοξία. Αντιθέτως, ρίσκο θα έπαιρνα αν δίδασκα στους μαθητές στείρα γεγονότα χωρίς καμία συζήτηση και χωρίς την προβολή της «αλήθειας» των άλλων. Το να διδάσκει κανείς με αυτόν τον τρόπο είναι εξαιρετικά επικίνδυνο, καθώς δημιουργεί πολίτες οι οποίοι σκέφτονται απόλυτα και μονοδιάστατα, διακατέχονται από ρατσισμό, ημιμάθεια, και αδυναμία στο να επιδείξουν ευελιξία σκέψης.

Στην τάξη χρησιμοποιώ μια ποικιλία πηγών για να εμπλουτίσω τις στείρες αναφορές του βιβλίου δίνοντας επιπλέον πληροφορίες. Τα σημεία του βιβλίου εμπλουτίζονται αναλόγως, με γελοιογραφίες εποχής, χάρτες, φωτογραφίες, αποσπάσματα από ντοκιμαντέρ/ταινίες, άρθρα κτλ.

Η χρήση της τεχνολογίας είναι αρωγός στην προσπάθεια αυτή. Χρησιμοποιώ την τεχνολογία με πολλούς τρόπους όπως για την παρουσίαση της ύλης με παρουσιάσεις (power point presentations) και βίντεο-ντοκιμαντέρ και για αποθήκευση και έκθεση του εκπαιδευτικού υλικού σε εφαρμογές όπως το Edmodo, ώστε να είναι διαθέσιμο για τον μαθητή οποιαδήποτε στιγμή. Επίσης, χρησιμοποιώ την τεχνολογία για να ενισχύσω την αλληλεπίδραση με τους μαθητές μου μέσω της δημιουργίας ομάδων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης – π.χ. Facebook, όπου ο εκπαιδευτικός αλλά κι οι μαθητές δημοσιεύουν και σχολιάζουν οτιδήποτε σχετικό με το μάθημα – και της παιγνιοποίησης του μαθήματος με τη δημιουργία διαδραστικών quiz, π.χ. με το Kahoo, learning Apps.

Αντιμετωπίζω την Ιστορία ως μάθημα δεξιοτήτων ζωής. Η ιστορία δεν είναι απλώς η εκμάθηση μιας σειράς γεγονότων του παρελθόντος, αλλά πρόκειται για εμπάθυνση στα γεγονότα αυτά, ώστε, όταν τα βλέπουμε να συμβαίνουν στο παρόν, να μπορούμε να τα αντιμετωπίζουμε με τον ίδιο σκεπτικισμό, γιατί η καθημερινότητά μας είναι γεμάτη από γεγονότα/ιστορίες που χρήζουν μελέτης. Δηλαδή, στο μάθημα της Ιστορίας «μαθαίνουμε» να σκεφτόμαστε κριτικά για τα πάντα γύρω μας. Για καθετί που συμβαίνει αναμένω από τους μαθητές μου να κάνουν συγκεκριμένες ερωτήσεις (πότε, πού, πώς, γιατί, ποιοι είναι οι μάρτυρες, ποιες οι πηγές πληροφόρησής μου, ποια οπτική γωνία καλύπτουν κτλ.). Επενδύοντας στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών όχι μόνο θα βελτιωθούν οι ίδιοι ως άνθρωποι, αλλά θα συμβάλουν εποικοδομητικά στην κοινωνία ολόκληρη, με τη ψήφο τους, την αντίσταση στο παράλογο, τη δεκτικότητα στο διαφορετικό, την αλληλεγγύη.

Το κλειδί της επιτυχίας στη διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας είναι το να θέτουμε ερωτήσεις. Εξίσου σημαντικό είναι το να θέτουμε συνεχώς ερωτήματα/προβληματισμούς κι ας μην μπορούμε να τα απαντήσουμε όλα με σιγουριά. Έτσι οι μαθητές εκπαιδεύονται ώστε να μην δέχονται αφιltrάριστα απλοϊκές ερμηνείες/απαντήσεις.

¹ Η συγγραφέας αναφέρεται στα γεγονότα της εισβολής των Τούρκων στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974.

Κείμενο 3. Άθως Δημουλάς, Απώλειες

Ο Άθως Δημουλάς υπήρξε Έλληνας ποιητής. Το ποίημα προέρχεται από το διαδικτυακό τόπο του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου: <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=461&t=160>

Απώλειες

Το παρόν διαρκώς
κατακτά το Χρόνο,
θρυμματίζοντάς τον
σε μνήμες ανθρώπινες.
Ωθούμενες προς τη λήθη.

Όπου, αμήχανες,
περιμένουν (χρόνια ίσως)
να τις καλέσει ένα Αύριο.
Που για τις περισσότερες
δε θα 'ρθει, 'Η κι αν έρθει
κάποτε να τις ζητήσει,
δε θα τις βρει.

«Λησμόνησα», λέμε τότε.

ΘΕΜΑΤΑ

Θέμα Α

A1. Να αποδώσετε συνοπτικά (80-90 λέξεις) τις απόψεις της συντάκτριας του Κειμένου 2 σχετικά με τον σκοπό της διδασκαλίας της ιστορίας και τα μέσα που χρησιμοποιεί για να τον πετύχει.

Μονάδες 15

Θέμα Β

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με το Κείμενο 1, τις παρακάτω προτάσεις γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος**. Να τεκμηριώσετε τις απαντήσεις σας με αναφορές σε χωρία του κειμένου.

- α. Η γνώση της ιστορίας αφορά μόνο τους ιστορικούς.
- β. Η ιστορία (αφήγηση, επιστήμη, μύθοι) καθορίζει την αντίληψη μιας κοινωνίας για το παρελθόν, όχι για το παρόν.
- γ. Η γνώση του παρελθόντος τροφοδοτεί την κοινωνικοποίηση του ατόμου.
- δ. Η ιστορία διαμορφώνει μια κοινή αίσθηση των μελών μιας κοινωνίας για την εξέλιξη της μέσα στο χρόνο.
- ε. Η ιστορία ανατροφοδοτεί τον πολιτισμό μιας κοινωνίας.

Μονάδες 10

B2. α. Στις πρώτες δύο παραγράφους του Κειμένου 1 παρατηρείται συχνή επανάληψη της λέξης «ιστορία». Τι επιτυγχάνεται με αυτή την επιλογή; (μονάδες 7)

β. Στη τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1, να εντοπίσετε τέσσερις διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις και να αντικαταστήσετε καθεμία από αυτές με μία άλλη που δηλώνει την ίδια νοηματική σχέση. (μονάδες 8)

Μονάδες 15

B3. Να εντοπίσετε καταγράφοντας για κάθε περίπτωση και ένα χωρίο του κειμένου:

Κείμενο 1:

α) δύο εκφραστικές επιλογές που ανταποκρίνονται στο επιβαλλόμενο ύφος ενός επιστημονικού κειμένου (μονάδες 4),

β) δύο εκφραστικές επιλογές που δηλώνουν τη διάθεση του συντάκτη του κειμένου να γίνει σαφής και κατανοητός και να επικοινωνήσει με ένα ευρύτερο (από το ακαδημαϊκό) κοινό (μονάδες 6).

Κείμενο 2:

γ) ένα στοιχείο του περιεχομένου και μια εκφραστική επιλογή που προσδίδουν στο κείμενο ύφος προσωπικό/βιωματικό (μονάδες 4).

Μονάδες 15

Θέμα Γ

Γ1. Ποιες είναι οι «Απώλειες» στις οποίες αναφέρεται το ποιητικό υποκείμενο στον τίτλο του ποιήματος; (Κείμενο 3) Να απαντήσετε, αξιοποιώντας τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποια είναι δική σας αντίδραση/στάση απέναντι στη συνειδητοποίηση αυτών των «απωλειών»; (150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Θέμα Δ

Δ1. Η συντάκτρια του Κειμένου 2 εξομολογείται: «*Διδάχτηκα την ιστορία στο σχολείο ως ένα βαρετό μάθημα στείρας απομνημόνευσης γεγονότων και αιτιών*».

Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την άποψη της συντάκτριας του κειμένου για τη διδασκαλία της ιστορίας στο σημερινό σχολείο; Λαμβάνοντας ως δεδομένο τον ισχυρισμό του Π. Πιζάνια (Κείμενο 1) ότι «η ιστορία αφορά όλους τους ανθρώπους, ακόμη και αυτούς που δεν ενδιαφέρονται καθόλου για αυτή», πώς, κατά τη γνώμη σας, θα μπορούσε να συμβάλει ο ίδιος ο νέος, ώστε να αποκτήσει ιστορική αντίληψη και παιδεία;

Το κείμενό σας να έχει την μορφή μιας εισήγησης που θα παρουσιάσετε σε εκδήλωση του σχολείου σας με θέμα τη διδασκαλία των σχολικών μαθημάτων.

Μονάδες 30

B. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

1. Συνοχή και συνεκτικότητα

Στις ερωτήσεις που σχετίζονται με τη **συνοχή** ενός κειμένου / παραγράφου, συνήθως ζητείται από τους μαθητές να καταγράψουν τις **διαρθρωτικές λέξεις** ή φράσεις που λειτουργούν ως γέφυρα ανάμεσα στα νοήματα, και να σημειώσουν τη νοηματική σχέση που αυτές δηλώνουν. Εναλλακτικά είναι δυνατόν να ζητηθεί από τους μαθητές να αντικαταστήσουν συγκεκριμένες διαρθρωτικές λέξεις / φράσεις με άλλες που δηλώνουν την ίδια νοηματική σχέση.

Τέτοιες λέξεις/φράσεις είναι όσες δηλώνουν:

1. **Χρόνο:** *ύστερα, αργότερα, έπειτα, στη συνέχεια, προηγουμένως, στο μεταξύ...*
2. **Σειρά – αρίθμηση:** *πρώτο, δεύτερο, τέλος, στην πρώτη περίπτωση κ.ά.*
3. **Αιτία:** *γιατί, διότι, αφού, επειδή, λόγω, εξαιτίας, γι' αυτό το λόγο, καθώς, καθόσον...*
4. **Αποτέλεσμα / σκοπό:** *ώστε, με αποτέλεσμα, προκειμένου...*
5. **Συμπέρασμα:** *επομένως, άρα, λοιπόν, συμπερασματικά, κοντολογίς, εν κατακλείδι...*
6. **Επεξήγηση:** *δηλαδή, με άλλα λόγια, για να γίνει πιο σαφές, πιο συγκεκριμένα...*
7. **Βεβαιότητα:** *βέβαια, φυσικά, αναμφισβήτητα, πράγματι, οπωσδήποτε κ.ά.*
8. **Έμφαση:** *προπάντων, κυρίως, ιδίως, θα ήθελα να τονίσω...*
9. **Αντίθεση:** *αντίθετα, ωστόσο, εντούτοις, αλλά, όμως, από τη μια... από την άλλη...*
10. **Προσθήκη:** *επιπλέον, επίσης, ακόμη, επιπρόσθετα, εκτός απ' αυτό...*
11. **Προϋπόθεση:** *αν, εάν, εφόσον(=αν), όταν (=αν)...*
12. **Διάζευξη:** *είτε... είτε, ή*
13. **Αναλογία/ομοιότητα:** *σαν, όπως ακριβώς... έτσι, κατά τον ίδιο τρόπο...*
14. **Παράδειγμα:** *για παράδειγμα, λόγου χάρη, ενδεικτικά, π.χ. ...*

Ωστόσο, η συνοχή ενός κειμένου δεν εξαρτάται μόνο από την ύπαρξη ή όχι διαρθρωτικών λέξεων / φράσεων. Συχνά αυτή εξασφαλίζεται και με **άλλους τρόπους**, όπως:

- α) την επανάληψη λέξεων,
- β) τη χρήση συνωνύμων ή αντίθετων (αντώνυμων) λέξεων,
- γ) τη χρήση υπερώνυμων ή υπώνυμων λέξεων,
- δ) την παράλειψη λέξεων που εννοούνται,
- ε) τη χρήση αντωνυμιών που αναφέρεται σε μια προηγούμενη λέξη,
- στ) τη διατύπωση ερωτημάτων που θα απαντηθούν στη συνέχεια.

Σε αντίθεση με τη συνοχή, η οποία στηρίζεται σε συγκεκριμένους δείκτες / λέξεις ή φράσεις, η **συνεκτικότητα** αναφέρεται στη νοηματική σύνδεση μεταξύ των επιμέρους ιδεών / παραγράφων του κειμένου. Η νοηματική σχέση/σύνδεση συνήθως αποκαλύπτει αντίθεση, αιτιολόγηση, συμπέρασμα, προσθήκη, επεξήγηση, σειρά, χρόνο, προϋπόθεση κ.ά. Ο μαθητής θα πρέπει, αφού εντοπίσει τη νοηματική σχέση, να την αιτιολογεί με αναφορά στο περιεχόμενο των παραγράφων.

Εφαρμογή

Ερώτηση: Να εντοπίσετε τους τρόπους με τους οποίους εξασφαλίζεται η συνοχή του κειμένου.

Κείμενο	Απάντηση
[Η συνεισφορά των Ελλήνων], F.C. Harpold Η πραγματική ιστορία της Ελλάδας [...] δεν είναι ούτε τα πολιτικά της ούτε οι πόλεμοι. Είναι ο πολιτισμός της. Είναι τα λαμπρά έργα της στην <u>τέχνη</u>, την <u>αρχιτεκτονική</u>, την <u>ποίηση</u>, το <u>δράμα</u>, τη <u>φιλοσοφία</u> και την <u>επιστήμη</u>. Οι Έλληνες ήταν μεγάλοι στοχαστές, μεγάλοι δημιουργοί, εραστές της ομορφιάς και των έργων του πνεύματος. Εάν κοιτάξετε τις εικόνες των ελληνικών ναών και τα αγάλματά τους, θα δείτε και μόνοι σας πόσο λεπτή και γεμάτη αληθινή ομορφιά ήταν η τέχνη των Ελλήνων. Οι Έλληνες έκαναν μεγάλη πρόοδο στην επιστήμη. Η σημερινή επιστήμη χρωστά πάρα πολλά στις διαπιστώσεις, στις ανακαλύψεις και στις επιστημονικές θεωρίες των Ελλήνων. Επίσης οι ανακαλύψεις τους στα <u>μαθηματικά</u>, στην <u>αστρονομία</u> και την <u>ιατρική</u> είχαν ανυπολόγιστη αξία για την ανθρωπότητα. Οι Έλληνες δεν έγιναν ποτέ μεγάλη δύναμη, όπως οι Αιγύπτιοι, οι Ασσύριοι και οι Πέρσες. Εκεί που πέτυχαν πάρα πολλά ήταν στο βασίλειο του πνεύματος, στην περιοχή του νου. Εκεί έβαλαν γερά θεμέλια κι εκεί στηρίζεται σήμερα ολόκληρη η ανθρώπινη σκέψη και ολόκληρο το πολιτιστικό οικοδόμημα.	Η συνοχή του κειμένου εξασφαλίζεται με: 1. Διαρθρωτικές λέξεις / φράσεις: Εάν (προϋπόθεση), Επίσης (προσθήκη), όπως (παράδειγμα). 2. Επανάληψη λέξεων: • Δεν είναι, Είναι, Είναι • Ελλάδα, Έλληνες, ελληνικών, Ελλήνων, Έλληνες... (οι παράγραφοι συνδέονται μεταξύ τους με την επανάληψη της λέξης Έλληνες) • στην επιστήμη, Η σημερινή επιστήμη, επιστημονικές θεωρίες... • Εκεί, Εκεί, εκεί 3. Σχέση υπώνυμων – υπερώνυμων: • πολιτισμός της: τα λαμπρά έργα της στην τέχνη, την αρχιτεκτονική, την ποίηση, το δράμα, τη φιλοσοφία και την επιστήμη • επιστήμη: μαθηματικά, αστρονομία, ιατρική

Ασκήσεις

1. Να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις για τη συνοχή των παρακάτω παραγράφων του **Κειμένου 2** (Ελένη Ζάνου, *Κτίζοντας δεξιότητες ζωής μέσα από τη διδασκαλία συγκρουσιακών γεγονότων*) από το προηγούμενο κριτήριο αξιολόγησης.

α) 1η παράγραφος: Να σημειώσετε δείκτες συνοχής (διαρθρωτικές λέξεις ή φράσεις) και να δηλώσετε την σημασία τους. Με ποιον άλλο τρόπο εκτός από τις διαρθρωτικές λέξεις στηρίζεται η συνοχή της παραγράφου;

β) 2η παράγραφος: γιατί, ώστε να, Αντιθέτως, αν, καθώς: Να αντικαταστήσετε τις παραπάνω διαρθρωτικές λέξεις / φράσεις με άλλες που δηλώνουν την ίδια νοηματική σχέση. Επίσης, να εντοπίσετε στην παράγραφο τις παρακάτω τεχνικές συνοχής: α) επανάληψη λέξεων, β) λέξεις/φράσεις με αντίθετο νόημα, γ) χρήση επαναληπτικής αντωνυμίας.

γ) 4η παράγραφος: Η συνοχή της παραγράφου στηρίζεται στην χρήση υπερώνυμου-υπώνυμων. Να το επιβεβαιώσετε με βάση τις σχετικές λέξεις. Ποιες επιπλέον διαρθρωτικές λέξεις χρησιμοποιούνται και τι δηλώνει η καθεμία;

δ) 5η παράγραφος: *Να καταγράψετε τις διαρθρωτικές λέξεις που εξασφαλίζουν τη συνοχή της παραγράφου και να σημειώσετε τη νοηματική σχέση που δηλώνουν. Ποια άλλη τεχνική συνοχής χρησιμοποιείται;*

2. Ποιες νοηματικές σχέσεις συνδέουν μεταξύ τους τις παραγράφους στο **Κείμενο 1** (Πέτρος Πιζάνιας, *Χρόνοι των ανθρώπων*) του προηγούμενου κριτηρίου αξιολόγησης (1η με 2η, 2η με 3η και 3η με 4η). *Να αιτιολογήσετε τις απαντήσεις σας με αναφορά στο περιεχόμενο των παραγράφων.*

2. Παραγωγή λόγου: από την ευκολία του έτοιμου υλικού στην ουσιαστική προσέγγιση των συγκεκριμένων ερωτημάτων

Μια συνήθης τακτική πολλών μαθητών στην παραγωγή λόγου είναι, αφού διαβάσουν «διαγωνίως» τα ερωτήματα να αναπαράγουν ως απάντηση «έτοιμο υλικό» που έχουν απομνημονεύσει από τις σχετικές θεματικές ενότητες. Οποσδήποτε μια τέτοια πρακτική είναι λανθασμένη, επειδή τα ερωτήματα συχνά αποκλίνουν από την τυπική παρουσίαση μιας θεματικής ενότητας ή εστιάζουν μόνο σε ορισμένες πλευρές της.

Εφαρμογή στο θέμα παραγωγής λόγου του προηγούμενου κριτηρίου αξιολόγησης

Πρώτο ερώτημα:

Οι μαθητές καλούνται να:

- Δηλώσουν εάν **συμφωνούν/διαφωνούν** με την άποψη ότι το μάθημα της ιστορίας διδάσκεται στο σχολείο ως ένα βαρετό μάθημα στείρας απομνημόνευσης. Ο μαθητής μπορεί να συμφωνήσει/διαφωνήσει εν όλω ή εν μέρει με την άποψη π.χ. Πραγματικά πιστεύω ότι ο τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας δεν βοηθά στην απόκτηση ιστορικής αντίληψης και παιδείας από τον μαθητή / Πιστεύω ότι οι επικρίσεις που δέχεται σήμερα ο τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος της ιστορίας είναι υπερβολικές / ο τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος είναι ο πλέον κατάλληλος για ένα μάθημα ιστορικών γνώσεων κ.ά.
- **Αιτιολογήσουν** τη συμφωνία/διαφωνία με επιχειρήματα και τεκμήρια στηριγμένοι στη δική τους κρίση και τη δική τους εμπειρία. *Με λίγα λόγια το ερώτημα συνδέεται με την επιχειρηματολογία.*

Ο μαθητής που διαβάζει «διαγωνίως» το θέμα και αρέσκεται στην ευκολία του έτοιμου προς απομνημόνευση υλικού, είναι πιθανόν να αναλωθεί σε γενικότερες αναφορές για την αξία της ιστορίας ή τις αιτίες της αδιαφορίας του νέου, ή για την «αποξένωση από το παρελθόν» κ.λπ.

Δεύτερο ερώτημα: *Πώς κατά τη γνώμη σας θα μπορούσε να συμβάλει ο ίδιος ο νέος, ώστε να αποκτήσει ιστορική αντίληψη και παιδεία;*

Ο μαθητής καλείται να **καθοδηγήσει** έναν νέο με στόχο να διαμορφώσει ουσιαστική σχέση με την ιστορία, ώστε να αποκτήσει ιστορική αντίληψη και παιδεία. Η απάντηση στο ερώτημα σχετίζεται με το κειμενικό είδος των *οδηγιών*, που εμπεριέχουν και έναν βαθμό επιχειρηματολογίας με την οποία στηρίζονται οι συγκεκριμένες οδηγίες / προτάσεις (*γιατί προτείνονται; πώς συντελούν στην*

απόκτηση ιστορικής αντίληψης και παιδείας;). Ειδάλλως, θα φαίνονται μετέωρες. Πρέπει επίσης να προσεχθεί ότι οι προτάσεις αφορούν τη σχέση του εφήβου με την ιστορία όχι μόνο στο σχολείο αλλά και έξω από αυτό.

Ο μαθητής που έχει συνηθίσει να αναπαράγει υλικό που απομνημονεύει, είναι πιθανό να αναλωθεί σε προτάσεις που σχετίζονται με τον ρόλο του σχολείου ή του εκπαιδευτικού και λιγότερο τον ίδιο τον μαθητή. Ή ακόμα να αναπαράγει γενικότερες προτάσεις για τη βελτίωση τη σχέσης μας με το παρελθόν.

Γενική αρχή: διαβάζουμε προσεκτικά το ερώτημα πριν αρχίσουμε να γράφουμε, και απαντάμε σε ό,τι ακριβώς μας ρωτάει.

3η §-4η §: Οι παραγράφους αφορούν το ερώτημα που τίθεται στην αρχή της εργασίας. Η απάντηση πρέπει να είναι σαφής και να απαντάει στο ερώτημα. Η απάντηση πρέπει να είναι σαφής και να απαντάει στο ερώτημα. Η απάντηση πρέπει να είναι σαφής και να απαντάει στο ερώτημα.

2η §-3η §: Οι παραγράφους αφορούν το ερώτημα που τίθεται στην αρχή της εργασίας. Η απάντηση πρέπει να είναι σαφής και να απαντάει στο ερώτημα. Η απάντηση πρέπει να είναι σαφής και να απαντάει στο ερώτημα. Η απάντηση πρέπει να είναι σαφής και να απαντάει στο ερώτημα.

1η §-2η §: Οι παραγράφους αφορούν το ερώτημα που τίθεται στην αρχή της εργασίας. Η απάντηση πρέπει να είναι σαφής και να απαντάει στο ερώτημα. Η απάντηση πρέπει να είναι σαφής και να απαντάει στο ερώτημα. Η απάντηση πρέπει να είναι σαφής και να απαντάει στο ερώτημα.

2. Συνεκτικότητα παραγράφων Κειμένου 1

α) 1η §: Διαρθρωτικές λέξεις: *ως, αλλά, επίσης, όπως, αλλά, όταν, επομένως, ο πρώτος*. Επιπλέον, η συνοχή του κειμένου εξασφαλίζεται με τη χρήση των *αλλά, επομένως, ο πρώτος*. Διαρθρωτικές λέξεις: *ως, αλλά, επίσης, όπως, αλλά, όταν, επομένως, ο πρώτος*. Επιπλέον, η συνοχή του κειμένου εξασφαλίζεται με τη χρήση των *αλλά, επομένως, ο πρώτος*.

β) 2η §: Αντικατάσταση διαρθρωτικών λέξεων: *επειδή, προκειμένου να, λοιπόν, από την άλλη, εάν, γιατί / επείδη, προκειμένου να, λοιπόν, από την άλλη, εάν, γιατί /*

γ) 4η §: Η συνοχή εξασφαλίζεται με τη χρήση των *αλλά, επομένως, ο πρώτος*. Διαρθρωτικές λέξεις: *ως, αλλά, επίσης, όπως, αλλά, όταν, επομένως, ο πρώτος*. Επιπλέον, η συνοχή του κειμένου εξασφαλίζεται με τη χρήση των *αλλά, επομένως, ο πρώτος*.

δ) 5η §: Διαρθρωτικές λέξεις: *ως, αλλά, επίσης, όπως, αλλά, όταν, επομένως, ο πρώτος*. Επιπλέον, η συνοχή του κειμένου εξασφαλίζεται με τη χρήση των *αλλά, επομένως, ο πρώτος*.

1. Συνοχή παραγράφων Κειμένου 2